

ПРИУДАЙСЬКА СІВЕРЩИНА — земля суворих і справедливих

Олександр Шокало
письменник,
головний редактор
журналу “Український світ”

*Уривки з роману-есе
“Георгій Вороний. Геній математики
з українським серцем”

Сіверщина багата на історико-культурні пам'ятки, на природні ресурси й розкішної краси ландшафти. Геотектоніка Сіверщини, надто Приудайської, зберігає пам'ять природи про ті геологічні епохи, коли вирувала динаміка формування неповторного образу нашої хлібородної землі, осяяної живодайним Сонцем. Археологічні дослідження свідчать, що в Приудайській Сіверщині люди живуть протягом десятків тисяч років. Тодішня людність займалася мисливством, рибальством, збиральництвом, хліборобством. До відкриття прадавньої археологічної культури в Приудайській Сіверщині — *Журавської палеолітичної стоянки*, вік якої не менше 12 тис. років, безпосередньо причетна і родина Вороних. Це поселення виявив і брав участь у його дослідженні геолог *Андрій Вороний* — небіж *Георгія Вороного* по старшому братові Михайлові.

Сіверщина має ще одну давню назву — Сіверія. Розпросторювалася вона на Східній частині Лівобережжя Дніпра від Північно-Східного Приазов'я у басейнах Сіверського Дінця, Дону аж до витоків Десни, до північного краю України — Полісся. Ця хлібородна земля була під захистом суворого і справедливого Духа північного Сонця й Вітру — Сівера, який благословляв і оберігав дбайливих господарів-хліборобів і карав недбалців. Звідси сакральні наймення країни — Сіверія (Сівером благословенна земля) й північно-

ноорійського народу — сівери (дбайливі господарі-хлібороби й доблесні богатирі-лицарі, суворі, справедливі, справжні люди). Синонім Сіверщини — Чернігівщина, як синонім сіверців — чернігівці. Давньоукраїнський теонім Сівер має аналог в індоорійській мові — Ш'явар (дух могутнього воїна в образі чорного бика). Витоки цього сакрального наймення народу сягають зодіакальної епохи Бика, що почалась 6 тисячоліть тому й тривала 2 тисячоліття. Ці архаїчні наймення успадкували наступні покоління корінної людності, зберігаючи давні самоназви сіверці й чернігівці. *Геродот* у своїй “Історії” називає хліборобський народ, який жив на теренах Сіверії, будинами й гелонами, відзначаючи його високу культуру. Ця подвійна грецька назва одного і того самого народу пов'язана з Геліосом (Сонцем) й означає пробуджені-просвітлені, а столицю будинів-гелонів Геродот називає Гелонном, що з археології відома як Більське городище (поблизу с. Більськ на Полтавщині) — найбільше городище в Східній Європі. Ось звідки витокі унікальної сіверсько-чернігівської хліборобської культурної традиції, лицарства, духовного аристократизму й красивої генетичної породи, званої в науці північно-іранським антропологічним типом, які споріднюють нас із нащадками наших спільних предків — оріїв-сонцесповідників — з іранцями, таджиками та індіями хлібородної Північно-Західної Індії. Цю традицію

успадкувало й продовжило могутнє колись козацтво та його нащадки — козацько-селянська верства, яка успадкувала генетичну досконалість орійського духовного типу, суворість і справедливість справжніх людей.

Козаки-селяни “*утворюють численний стан і відрізняються від інших українців чистотою народного типу, що його у вищих станах стерла чужа цивілізація, а в селянах придушило безперестанне гноблення*” — писав *П. Куліш* у “Повісті про Український народ”. Козаки-селяни становили основну верству українського суспільства: як заможні хлібороби вони мали найміцніші господарства, бо вміли господарювати, а козацькі діти здобували середню й вищу освіту, ставали сіллю землі, творчою і науковою елітою — становили провідну духовно-інтелектуальну суспільну силу.

Козаки-селяни трималися на території Лівобережної України, в основному в Сіверщині, ще в другій половині XIX ст. й аж до початку XX ст. Вони зберігали давню традицію волі — закону, який схвалювало віче (рада), свої верстові права, чистоту етнічного типу й культурну традицію... Сіверія-Сіверщина завжди відстоювала свою культурну й політичну незалежність і тяжіла до автономної. На теренах Сіверщини були три козацькі столиці Української національної держави — Гетьманщини (Гетьманська держава 1648-1782 років): Гадяч, Батурин і Глухів.

Люди сіверської землі

Генетичне і духовне багатство Придудайської Сіверщини яскраво виявилось в людях, які уособлюють Сіверський козацький, аристократичний духовний тип, витворений упродовж багатосотлітньої культурної історії краю.

У Варві, центрі Придудайської Сіверщини, народився і виріс **Осип Максимович Бодянський** (1808-1877), нащадок знаного козацько-священницького роду, визначний український історик, філолог, етнолог, письменник, перекладач, один із основоположників української і російської славістики, відомий на весь слов'янський світ дослідник народної творчості, писемності й культури слов'янських народів, найширший товариш *Миколи Гоголя, Пантелеймона Куліша, Тараса Шевченка*. Він створив ґрунтовні праці про походження слов'ян та слов'янської писемності, опублікував вісім тисяч українських народних пісень, понад півтори тисячі прислів'їв, приказок і казок. Сам О. Бодянський записав (в основному на рідній Варвинщині) близько трьох тисяч народних пісень, а його менший брат Федір (1812-1873), фольклорист і педагог, — близько 800 пісень. Працюючи професором Московського університету й паралельно на посаді секретаря і редактора Товариства історії й старожитностей, О. Бодянський підготував і видав сотню унікальних пам'яток, переважно української історичної думки: "Історію Русів", "Літопис Самовидця", твори інших козацьких літописців, "Джерела Малоросійської історії" *Д. Бантиша-Каменського*, "Рестр Війська Запорозького 1649 року" та інші праці, які заклали основу української історіографії, а вченому принесли славу великого українського патріота.

Від Варви недалеко до колишнього сотенного міста Чорнухи, де в козацькій сім'ї народився і виріс **Григорій Савович Сковорода** (1722-1794) — наш великий духовний подвижник, філософ-практик і вчитель народу. Філософію мислитель розумів як мудрість жити в істині й сам жив згідно зі своїм вченням. У філософії мудрого серця Григорія Сковороди виявилася життєва суть питомої української філософії кордоцентризму. Згідно з ученням Г. Сковороди про внутрішню людину й про серце як найточнішу людину, серце — основа неповторності й унікальності особистості, а розум виявляє загальне в діяльності людей.

Григорій Савович Сковорода
(1722-1794)

Іван Якимович Фальківський
(1762-1823)

Осип Максимович Бодянський
(1808-1877)

Розумом людина спрямовується у світ, а серцем тяжіє до рідного. Саме в серці закоріненний український людський патріотизм — любов до рідної землі та до своїх земляків, а також зорієнтованість на духовні цінності хліборобської культури й на силу рідної землі, що є спасенною суттю антеїзму. Головним у кордоцентризмі — філософії серця — є вибір моральних орієнтирів. Г. Сковорода уособив глибинні моральні цінності українського світогляду, закоріненого в благородстві соборної праці хліборобської культури, й наперед на віки визначив розвиток української духовності й державності. Звідси сквородинський духовний тип української людини — морально зрілого, послідовного творця духовних цінностей. Згідно з вченням Г. Сковороди, перспективу життя народу визначає самоусвідомлення ним своєї священної духовної єдності, а просвітлений дух пробудженої нації — передумова державного відродження України.

Між Чорнухами й Журавкою — козацьке село Білоцерківці, де народився і виріс **Іван Якимович Фальківський** (у чернецтві — Іриней) (1762-1823) — визначний український письменник, історик, філософ, математик, астроном, географ, найобдарованіший серед усіх відомих у Російській імперії вчених кінця XVIII ст. - початку XIX ст. У 1803-1804 роках І. Фальківський був ректором Києво-Могилянської академії й протягом 21 року викладав там алгебру, геометрію, змішану математику — гідравліку, астрономію, архітектуру, оптику, географію, історію, поезію, німецьку мову, філософію, теологію. Знаний також як реорганізатор чернечого життя з метою його доцільності й користності для суспільства. Життєве кредо духовного подвижника: "*Я завжди з любов'ю здобуваю потрібні моїй дорогій вітчизні знання*". Рід Фальківських споріднений із родом Бодянських.

У Журавці закоріненний *рід Вороних*, який походить зі старовинного козацького кореня й дав Україні багатьох славних людей. Прапрадіди були курінними отаманами на Січі. Георгіїв дід Яків Тарасович Вороний як потомственный козак-селянин зі старшинським титулом осів на Журавській землі ще в XVIII столітті. Георгіїв батько — Феодосій Якович (1837-1910) відомий своєю просвітницькою діяльністю: навчаючись у Київському університеті, став одним із ініціаторів створення безкоштовних недільних шкіл для робітничої молоді. Серед 17 студентів Університету Святого Володимира, які

підписали лист від 14 вересня 1859 року до **М.І. Пирогова** як попечителя Київського навчального округу з проханням про відкриття недільної школи на Подолі, були **Феодосій Вороний**, **Михайло Драгоманов**, **Іван Сікорський** (батько всевітньо відомого авіа-конструктора **Ігоря Сікорського**). Через Ф. Вороного Тарас Шевченко передав для Подільської школи 50 примірників свого “Кобзаря”. Цей гідний наслідування громадський приклад юнака високо оцінила **Олена Пчілка**: в одному зі своїх нарисів, звертаючись до подій національного значення в Київському університеті до кінця 50-х - на початку 60-х років XIX ст., вона назвала студента Феодосія Вороного “громадянином з великої літери”. Ф. Вороний вчителював у Немирівській гімназії, працював професором словесності в Ніжинському ліцеї, директором гімназій у Кишиневі, Бердянську, Прилуках. Після виходу на пенсію збудував у рідній Журавці за власні кошти школу для сільських дітей, заснував безкоштовну народну бібліотеку-читальню, яка діяла з весни 1898 року. Фонди бібліотеки лише за перший рік виростили на більш як тисячу томів, а читачський загаль становили хлібороби.

Старший син Феодосія Яковича Михайло, який займався агрономією, селекцією, лікарськими травами, разом із батьком заклад основи сортового садівництва, промислового вирощування м'яти. Стараннями Вороних у Журавці ще 1885 року збудовано один із перших у Російській імперії завод із переробки лікарських рослин, зокрема з виробництва м'ятної і лепехової олії, з переробки чорної мальви, майорану, шавлії тощо. М'ятний промисел розвинувся по всій Прилуцькій окрузі і приносив селянам найбільші прибутки. А Журавський м'ятний завод був відомий на всю Україну й працював ще 10 років тому. Завдяки зусиллям родини Вороних Журавка пережила на межі XIX-XX ст. своєрідне відродження, ставши осередком народної освіти й високої культури господарювання та побуту. А сини Георгія Вороного — Георгій (Юрій) і Олександр зробили визначний внесок у розвиток української медицини: **Юрій Вороний** працював над проблемою пригоєння тканин та органів і здійснив першу в світі (1933) операцію з пересадки труної нирки хворому; **Олександр Вороний** винайшов спосіб лікування раку (1938), та невдовзі його заарештували за доносом, і він загинув на засланні. Вся родина Вороних знала репресій і поневір'янь...

“Мені пощастило познайомитися і впродовж двох років спілкуватися з донькою Георгія Вороного — Марією Юрїївною Вороною-Василенко. Вона розповіла мені багато цікавого про свій рід та про ті страждання, яких зазнала сім'я Вороних у роки Радянської влади. Її адресу дали мені в Журавці, куди ми (група математиків) вперше завітали восени 1982 року.

Марія Юрїївна жила у Борисполі з сім'єю своєї доньки, але час від часу навідувалася у Журавку, яка для неї, як і для її батька, залишалася куточком рідної землі. Я попереджала її про свій приїзд, і вона гостинно зустрічала мене, пригощала привезеними з Журавки фруктами й іншими стравами, і все це красиво викладала на українських розписних тарелях. У неї була дивовижна пам'ять, хоча, можливо, вона у своїх споминах дещо і перебільшувала.

Батько Георгія Феодосія Вороний (1837-1910) залишив після себе працю, де висловив свої погляди на освіту та викладання. Зокрема, велике значення він надавав просвіті народу моральними науками, без цього він вважав неможливими успіхи політичного і суспільного життя. Він вважав невідкладним завданням поширення серед народу історичних знань і ознайомлення із суспільними науками, бо ці знання “прояснюють розум людини, надають їй більш широкого розуміння свого становища у житті і нерідко вказують, як найкраще вона може розпорядитися даними її силами для кращого благополуччя і для себе, і для інших”. У своїй Журавці, розташованій поряд із Прилуками, Феодосій багато часу приділяв садівничій справі, а остаточно оселившись у Журавці після виходу на пенсію у 1887 році, брав активну участь у діяльності місцевого сільськогосподарського товариства.

Цей його захоплення передалося одному з його синів — Михайлові, який селекціонував і вирощував лікарські трави, створивши 1885 року один із перших у країні заводів для переробки лікарських рослин.

Старший син Георгія Вороного, Олександр, був лікарем. Він вважав, що електрика в організмі, скерована певним чином, може руйнувати злоякісні клітини. Захоплювався окультними науками. Вивчив санскрит. Деякі види пухлин йому вдавалось лікувати. Одужували шлункові хворі. Олександр працював у Яготині. В місцевому музеї можна почути розповідь про нього. У 1938 році Олександр був заарештований і не повернувся із заслання.

Юрій, молодший син Георгія Вороного, в роки Першої світової війни працював у санітарному загоні, в громадянську війну воював у війську Симона Петлюри.

Дружина Юрія — Віра Нечайівська, була членом Центральної Ради від Жіночої спілки. Після закінчення Харківського медінституту Юрїї працював лікарем-хірургом. Він першим у світі зробив операцію з трансплантації органу людини. Пересаджена нирка функціонувала дві доби. Продовжити свою роботу вчений не зміг через несприятливі політичні умови.

Найстарша донька Георгія, Олександра, закінчила Вищі жіночі курси, у 1920-1930 рр. викладала в інституті, де підвищували свою освіту вожді (так звані ФОН “факультет особого призначення”). Наприкінці 1920-х років виступала в періодиці зі статтями про українську літературу. Померла в будинку інвалідів. Чоловік Олександри, Костянтин Полуботко, був науковцем, працював у ВУАН. У 1937 році його заарештували і вислали на північ, на Охотське море, де мусив працювати у риболовецькому господарстві. Він мав погане здоров'я і невдовзі там помер.

Так само загубилися десь на далекому Біломор-каналі сліди і небожя Георгія Вороного, Андрія, геолога, який першим звернув увагу фахівців на стародавні знахідки над Удаєм у Журавці, які згодом були вивчені археологами, і тепер у науці названі Журавською палеолітичною стоянкою. Наймолодша донька Олена стала стоматологом.

Нелегкою була й доля Марії. Вона з сім'єю жила у Білій Церкві, викладала українську мову. Чоловіка її, Василя Василенка, ветлікаря, заарештували і закатували, тому що він відмовився доносити на свого підлеглого, до того ж мав необережність одягати українську сорочку. Сама Марія також отримала свій строк 10 років, і відбувала його на Далекому Сході.

Марія Юрїївна Василенко прожила 84 роки. В день її народження (20 травня 1900 р.) батько Георгій Вороний, посадив дубок біля своєї хати. Тепер він виріс у велике дерево. Марія Юрїївна була великою оптимісткою. Вона мала добре серце, яке не зачерствіло від довгих років поневір'янь. Відходячи з життя, вона заповідала мені не забувати її родини, того доброго, що вони зробили на землі. “Мій дід, батько, його брати і діти, вони були справжні, — казала Марія Юрїївна, — бо нас у родині вчили ніколи не думати про багатство (та багатими ми ніколи й не були), і навіть не про славу, а тільки про славу України”.

*Галина Сита
канд. фіз.-мат. наук,
старший наук. співр.,*

*Національного педагогічного
університету ім. М.П. Драгоманова*

У Журавці, крім роду Вороних, закорінений також старовинний козацький *рід Лукомських*, із якого виростили: *Степан Васильович Лукомський* (1701 - 1779) — славний український хроніст, автор “Історичного зібрання” й інших праць, його син Степан — Прилуцький повітовий суддя й відомий філантроп, їхній правнук і внук Родіон Іванович Лукомський (1801-?) — Пирятинський межовий суддя й Журавський поміщик, приятель Тараса Шевченка, якого митець увічнив у відомому портреті 1843 року. З Журавською садибою Лукомських пов’язана легенда про закопані там Шевченкові рукописи.

Із сусідніх із Журавкою Богданів походить знаменитий козацький *рід Крицьких* (міцні й надійні, як криця) - відомих в окрузі лікарів, звідки Георгій Вороний узяв собі за дружину Ольгу Митрофанівну, яка стала люблячою, турботливою помічницею й матір’ю їхнім шістьом дітям — двом синам: Олександру та Юрію і чотирьом донькам: Олександрі, Марії, Олені й Тетяні (померла юною).

У сусідній Антонівці народилася і виросла визначна представниця сквородинського типу української людини нового часу *Валерія Михайлівна Нічик* (1928-2002) — видатний учений у галузі історії української філософії, професор. Працюючи все життя в Інституті філософії НАН України, В.М. Нічик організувала й очолила осередок науковців із вивчення джерел української філософії, зокрема релігійно-ідеалістичної думки, незважаючи на гніт комуністичної ідеології й вульгарного матеріалізму.

У Сокиринцях, що на північ од Журавки, в родовій старшинській садибі Галаганів створив центр українського культурно-господарського руху *Григорій Павлович Галаган* (1819-1888) — фундатор Колегії Павла Галагана в Києві, на утримання якої віддав 11,5 тис. десятин землі в Полтавській і Чернігівській губерніях, видавець журналу “Кіевская старина”, член Державної Ради Російської імперії, подвижник кооперативного руху в Україні, добродійник: один із засновників Прилуцької чоловічої гімназії, фінансово підтримував діячів української культури, зокрема художників, які навчалися в Римі, створивши на основі їхніх картин свою славнозвісну мистецьку колекцію. Сокиринська садиба — єдиний на Лівобережжі цілковито збережений архітектурно-господарсько-природний комплекс, пам’ятка зодчества й садово-паркового мистецтва. Секрет збереженості протягом революційно-воєнних лихоліть — у

кооперативній організованості місцевих селян, які й не дали розтягнути зразкової на цілу Російську імперію садиби. Ще 1871 року Г. Галаган заснував у Сокиринцях Ощадно-позичкове товариство (народний кооперативний банк), членами якого були спочатку колишні кріпаки, а згодом мали право вступати всі мешканці волості. “Бажаючи щастя народові”, Григорій Павлович кілька разів скликав сокиринських селян на раду (віче), сам виробив статут Товариства, домігся затвердження його в Петербурзі, відтак став головою ради Товариства й довголітнім опікуном. Сокиринське Товариство було найпотужніше в усій Полтавській губернії (його власний пайовий капітал становив на початок ХХ ст. понад 130 тисяч рублів), воно проіснувало майже 60 років, аж до більшовицької колективізації. Досвід наших мудрих селян показав, що кооперативна організація кредиту й сільгоспвиробництва — надійна основа для розвитку аграрної культури, духовно-інтелектуальної й економічної сили України.

У Сокиринцях, у сім’ї нащадків німецьких колоністів, народився *Георгій Васильович Пфейфер* (1872-1946) — видатний український математик, академік АН УРСР, директор об’єднаного Інституту математики та фізики АН УРСР (1941-1944), який усе життя присвятив науковій праці та викладацькій роботі в рідному Київському університеті й Київському політехнічному інституті. Г. Пфейфер був молодшим колегою Г. Вороного.

Із Сокиринцями пов’язані життя і творчість *Остана Микитовича Вересає* (1803-1890) — феноменального українського кобзаря-лірика, завдяки якому до нас дійшли, в записках П. Куліша, унікальні скарги історичної пам’яті наших предків.

Поряд із Сокиринцями — чи не найбільший в Україні Тростянецький дендропарк, ландшафтний унікум світового значення, де зібрано близько 700 порід дерев з усіх континентів. А створив його *Іван Михайлович Скоропадський* (1805-1887) — губернський предводитель дворянства, представник знатного роду, з якого походять два гетьмани: *Іван Ілліч Скоропадський* (1646-1722) та *Павло Петрович Скоропадський* (1873-1945). Останній гетьман України Павло Скоропадський доклав великих зусиль до воскресіння української державності й творення Української держави (Другого Гетьманату) — повернення до національних коренів, відновлення всього українського, передусім духовної традиції, бо в духові — сила народу, й на-

родний дух творить національну державу. За сім із половиною місяців гетьманування П. Скоропадський створив перший в історії України Кабінет Міністрів, упорядкував податкову систему, створив українську армію, заснував Українську академію наук, систему українських середніх шкіл і вищих навчальних закладів, систему національного мистецтва й народної культури, Українську національну бібліотеку й Український національний архів...

На схід од Сокиринців, на Роменщині, на хуторі Манів поблизу села Гаврилівка (тепер село Гришине) народився нащадок знаного козацького роду *Олександр Опанасович Потебня* (1835-1891) — видатний український мовознавець, філософ, психолог, етнолог, педагог, громадський діяч, професор Харківського університету, член-кореспондент Петербурзької Академії наук, засновник психологічного напрямку в слов’янському мовознавстві й творець лінгвістичної поетики. Досяг видатних успіхів у дослідженні народної поетичної творчості, народних вірувань і звичаїв, а новими теоретичними підходами до вивчення явищ мови, мислення, культури випередив свій час. Учений переконливо довів, що винародовлення (денационалізація) ідентичне душевному й духовному розладові та занепадові особистості. Завдяки науковому подвижництву О. Потебні українська філологія стала особливо значущою в слов’янському світі й вийшла на загальноєвропейський рівень.

Із Роменщини походить і козацький рід видатних українських культурно-громадських і державно-політичних діячів *Полетик*: Іван Андрійович (1726-1783) — лікар і вчений, Андрій Андрійович (1742-1898) — громадський діяч, Григорій Андрійович (1725-1784) — політичний діяч та його син Василь Григорович (1765-1845) — історик і громадський діяч (*О.М. Лазаревський* вважав батька й сина Полетик авторами знаменитої “Історії Русів”).

Родом із Прилук Яків Андрійович Маркович (1696-1770) — державний діяч Гетьманщини й мемуарист, автор “Щоденника”, неоціненого джерела для вивчення політичної, соціально-економічної, культурно-побутової історії України XVII ст. Навчався в Київській академії, був учнем *Феофана Прокоповича* (1681-1736) — вченого-енциклопедиста, одного з найосвіченіших людей того часу.

У Прилуках, у славному козацькому роді Горленків народився й виріс *Яким Андрійович Горленко* (у чернецтві —

святитель Йоасаф) (1705-754) — визначний український поет, освітній діяч і духовний подвижник, святий (канонізований 1911 року, нетлінні мощі зберігаються в Белгородському Троїцькому соборі). Я. Горленко по батьковій лінії — внук прилуцького полковника Дмитра Горленка, а по материній — миргородського полковника, гетьмана Лівобережної України **Данила Апостола**, дядько класика української літератури **Г.Ф. Квітки-Основ'яненка**, який створив опис життя святителя. Навчався в Києво-Могилянській академії (1713-1725), прийняв рясофор у Київському Межигірському монастирі (1725), а мантию — в Київському Братському монастирі (1727), з 1729 (протягом трьох років) — учитель у Києво-Могилянській академії, з 1737 — ігумен, а з 1744 — архимандрит Лубенського Агарського монастиря, а з 1745 — намісник Троїцько-Сергієвської лаври під Москвою, з 1748 — єпископ Белгородський і Обоянський (основне населення епархії — українці). Я. Горленко багато сил поклав на підвищення морального й освітнього рівня духовенства й народу: суворо карав духовенство за негідне поводження і дбав про народ. Вирізнявся аскетизмом і цілковитою безкорисливістю. Яким Горленко товаришував із Григорієм Сковородою. Як і Сковорода, Горленко передбачив свій відхід із цього світу, відвідав рідну Прилуччину й попрощався з батьком, колишнім бунчуковим товаришем. Я. Горленко залишив багату літературну спадщину: поетичні і прозові твори, епістолярію, повчання, молитви, автобіографію. Видатною пам'яткою української барокової літератури є його поема про війну семи чеснот із сімома смертними гріхами: в людській душі відбувається боротьба добродійництва й лиходійництва, і зрештою добродійність здобуває перемогу над злостивістю.

З Горленківського роду походить і **Василь Григорович Горленко** (1853-1907) — знаменитий письменник, літературознавець, мистецтвознавець, фольклорист, автор численних праць про українських письменників, кобзарів і ліриків.

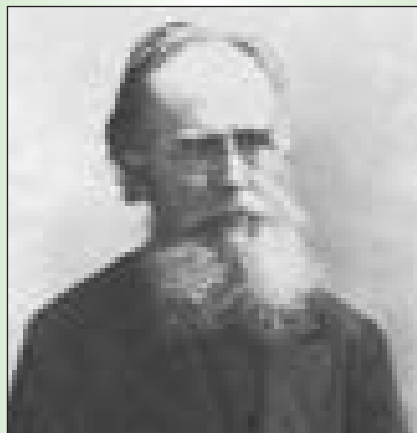
У Прилуках народився і ціле життя пропрацював на культурно-освітній ниві нащадок козацького роду **Павло Павлович Білецький-Носенко** (1774-1856) — відомий письменник, мовознавець, фольклорист, перекладач, педагог. Після виходу у відставку в чині капітана був підсудком Прилуцького повітового земельного суду, почесним наглядачем Прилуцької лікарні, чле-

Павло-Павлович Білецький-Носенко

Микола Іванович Міхновський

Олександр Опанасович Потебня

Григорій Павлович Галаган

ном різних наукових товариств. У 1803 році Павло Павлович створив у своїй культурній садибі в селі Лапинці, що в передмісті Прилук, приватний пансіон, який діяв сорок років, і в якому виховували дітей з усієї України, що вражали екзаменаторів у вищих навчальних закладах знаннями з усіх предметів. Відзначався правдивістю і почуттям власної гідності, не запобігав перед можновладцями, сповідував принцип: **“Не той багатий, хто багатий, а той, хто обходиться своїми статками”**. П.П. Білецький-Носенко написав чимало праць з української мови, зокрема граматику; за 12 років створив на основі власних записів українських говірок Лівобережжя, переважно Сіверщини, перший великий словник новоукраїнської мови — “дорогоцінний подарунок усім слов'янським народам”. “Словник української мови” П.Білецького-Носенка видано тільки 1966 року, але його рукописом користувалися **Володимир Даль** і **Борис Грінченко**, укладаючи свої словники, а **М.А. Маркевич** писав автору: “Ваша праця є великий подвиг, прекрасно виконана”.

Микола Андрійович Маркевич (1804-1860) — видатний український історик, народознавець, письменник, композитор, економіст, який самотужки вів господарську статистику Лівобережної України. Цього славного громадянина, нащадка прилуцького козацького роду Маркевичів, Т. Шевченко шанобливо величав кобзарем. М.А. Маркевич створив цінну п'яти томну “Історію Малої Росії”, унікальну етнографічну працю “Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян”, перший дослідив український похідний театр (вертеп) на основі вивчення “Сокиринського вертепу”, що зберігався в містечкій колекції Г.П. Галагана, а також залишив “Записки” з цінними спогадами про **М.В. Гоголя**, **О.С. Пушкіна**, **Т.Г. Шевченка**. Микола Андрійович майже весь вік прожив у родовій садибі, його поховано у рідному селі Турівка Прилуцького повіту (нині Яготинський район Київщини).

У **Турівці**, в сім'ї священника народився **Микола Іванович Міхновський** (1873-1924) — ідеолог державної незалежності України, засновник і перший ідеолог українського націоналізму, правник, публіцист, громадський і політичний діяч. Закінчив Прилуцьку чоловічу гімназію (1890) та Київський університет (1895), працював адвокатом у Харкові, провадив активну роботу в громадсько-політичних організаціях національного спрямування. М. Міхновський сформулював основ-

*Яким Андрійович Горленко
(у чернецтві — святий Йосаф)*

ні принципи українського націоналізму як ідеології, яка поєднує цінності особистості й нації, волю індивіда й громади і яка спрямована на утвердження українцями культурної самобутності й здобуття державної незалежності. У програмній праці “Самостійна Україна” виступив фундатором національно-радикальної політично-філософської течії, обґрунтував правові підстави державної незалежності України. М. Міхновський бачив основну причину нещастя своєї нації у зраді інтелігенції інтересів народу та в недостатності серед широкого загалу українців здорового націоналізму, який пробуджує до історичного життя нові народи і є перспективою розвитку людства, бо “**націоналізм — всесвітня сила**”, яка породжує взаємодопомогу й альтруїзм серед поневоленої нації та вивільняє нації від духовного, економічного і політичного рабства.

У Прилуцькій чоловічій гімназії, яку закінчив 1885 року Георгій Вороний, починали освіту *брати Маслови: Сергій Іванович* (1880-1957) — літера-

турознавець і педагог, член-кореспондент АН УРСР, *Василь Іванович* (1884-1959) — літературознавець, мистецтвознавець, педагог, краєзнавець, організатор Прилуцького окружного музею, де він зберіг унікальну мистецьку колекцію Григорія Галагана з Сокиринського палацу; *брати Ревуцькі: Дмитро Миколайович* (1881-1941) — фольклорист і музикознавець, *Левко Миколайович* (1889-1977) — композитор і педагог, академік АН УРСР; *Микола Федорович Яковченко* (1900-1974) — народний артист УРСР.

Усіх славних людей Приудайської Сіверщини важко навіть перелічити... Їхня духовно-інтелектуальна енергія живиться з глибин культурної традиції Сіверії. Принаймі шестеро найвизначніших наших земляків стали всесвітньо відомими духовними подвижниками і вченими: Григорій Сковорода, Яким Горленко, Іван Фальківський, Осип Бодяньський, Олександр Потебня й Георгій Вороний, а гетьман Павло Скоропадський став творцем Другої Гетьманщини Української національ-

Чернігівських імен на небосхилі побільшало

Чернігівського цвіту по всьому світу, і в столярному граді Києві його представляє Чернігівське земляцтво.

До понад 450 малих космічних тіл, які мають пов'язані з нашою країною імена, додалося ще одне. Мала планета (астероїд), відкрита астрономом *Юрієм Іващенко*, віднині названа ім'ям *Віктора Вікторовича Ткаченка* — відомого подвижника українського спорту, директора Київського палацу спорту з 1989 року, ініціатора підтримки багатьох культурних і мистецьких заходів, голови Чернігівського земляцтва в Києві. Присвоєння космічному об'єкту імені українця здійснено згідно з міжнародним астрономічним правом, про що свідчить дозвіл Міжнародного астрономічного союзу на назву “Ткаchenko” астероїду, що утричі далі від Сонця, ніж Земля, має розмір 2 км і офіційний

номер 181249. Та й сам відкривач планети — людина з цікавою долею. Кандидат наук, свого часу він залишив астрономію, проте улюблена наука не полишила його серця. Досягши успіху в бізнесі, Ю. Іващенко знайшов можливість за власний кошт збудувати першу в Україні *Народну обсерваторію* (www.aao.gluk.org) в с. Андрушівка на Житомирщині, де й було відкрито астероїд “Ткаchenko”.

Під час урочистого зібрання Чернігівського земляцтва в Києві (Музей гетьманства, www.getman-museum.kiev.ua).

Верхнє фото: (зліва направо) ведуча — д.іст.н. *Ірина Матяш*, *Віктор Ткаченко* і *Юрій Іващенко*.

Нижні фото: “Герої зібрання” у залі засідання. Картина художника *Володимира Гавриленка* “Планетний більярд”, виставка творів якого проходила в цей час в Музеї гетьманства.

Фото — *Євген Калін*. Репортаж — *Олег Синельников* (газета “Урядовий кур'єр”)